

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

CONGRESSEN

Welke taal spreekt u? Het belang van 'meer-taligheid' in gezinstherapie

Workshop door Elspeth McAdam en Peter Lang, 10 en 11 juni 2004 te Haren

Het Platform Systeemtherapie Noord-Nederland organiseerde na vijf jaar opnieuw een workshop met Peter Lang, co-director van het Kensington Consultation Centre (KCC) in Londen, en Elspeth McAdam, kinderpsychiater en docent aan het KCC. Beiden zijn narratieve systeemtherapeuten met vanzelfsprekend een grote belangstelling voor taal. Zij verzorgen zowel in eigen land als in het buitenland workshops en opleidingen. In de vooraankondiging worden McAdam en Lang als kleurrijke en onconventionele mensen beschreven, die theoretische concepten van onder andere Wittgenstein, Cecchin, Boscolo en Peggy Penn integreren in hun eigen werk over *future questions*. Bij de opening werd de toon meteen gezet. In haar welkomstwoord verzocht dagvoorzitter Dorti Been de aanwezigen dringend niet te roken. Dat werd onmiddellijk door Lang vertaald in: 'We are delighted that you smoke, but outside!'

Lang en McAdam gaan uit van de opvatting dat elk probleem een gefrustreerde droom is. Zij vragen cliënten naar hun dromen, onderzoeken wat hen hoop geeft en opwindt vanuit het gegeven dat taal

niet alleen beschrijft maar ook creëert. Met het vertellen van nieuwe verhalen wordt de probleemcontext verlaten. Andere verhalen veranderen de conversatie en het zelfbeeld. Beide therapeuten zijn gecharmeerd van het werk van Ricoeur. Deze Franse filosoof stelt dat we bestaan in de verhalen die anderen over ons vertellen en dat je jezelf kunt leren kennen vanuit het verhaal van de ander. Ook zijn Lang en McAdam beïnvloed door Maturana, die beweert dat mensen zich in een aantal domeinen tegelijk bewegen. Lang en McAdam onderscheiden onder meer het ethische domein, het domein van de productie en het domein van de retoriek/betekenisgeving. Elk domein vraagt ons een andere taal te gebruiken. In het domein van de productie wordt de onderzoekstaal gebruikt. Het is de taal van de lineaire causaliteit, de taal van oordelen over objectieve feiten, de DSM-IV-taal. Met de diagnose 'psychose' (domein van de productie) kun je in het domein van de betekenisgeving verder met de cliënt onderzoeken wat zijn mogelijkheden nog wel zijn en wat deze diagnose betekent voor zijn toekomstdromen. De therapeut doet dit waardig en respectvol, sluit aan bij de cliënt en begeeft zich dan in het ethische domein.

Lang en McAdam toonden zich prima docenten doordat ze ons na de goed gedomineerde theoretische uiteenzettingen veel lieten oefenen en ervaren. We ondervonden hierdoor direct aan den lijve wat voor effect het geeft als je in de toekomst denkt. En we ervoeren de werking van interventies die de bekwamheden en dromen naar voren halen in plaats van de problemen. Wij werden warm van binnen, voelden ons competent en vol zelfvertrouwen, merkten een grote verbondenheid, kregen hoop en energie voor de toekomst en

raakten geïnspireerd. Voor dit soort interventies de juiste taal te vinden is al moeilijk, maar het blijkt nog ingewikkelder om een juiste houding te vinden. De workshopgevers omschrijven die als *elegant and beautiful*. Het leek hen beiden schijnbaar moeiteloos af te gaan.

Enkele technieken die gepresenteerd werden, zijn direct bruikbaar in de praktijk, namelijk het *above suspicion interview* bij seksueel misbruik en de *meeting to create a future*. Vrij vertaald 'het interview waarbij geen enkel gezinslid wordt verdacht van seksueel misbruik' en de 'bijeenkomst om over de toekomst van de aangemelde persoon te fantaseren'. Een mooi en aangrijpend voorbeeld van het *above suspicion interview*, waar McAdam over vertelde, betrof de casus van een zestienjarig meisje dat zonder aantoonbare lichamelijke oorzaak verlamd en rolstoelafhankelijk was. McAdam demonstreerde met deze techniek tegelijkertijd de verschillende domeinen en het gebruik van narratieve taalconstructies. Bij deze casus hadden de therapeuten een vermoeden dat dit meisje door een van de gezinsleden seksueel misbruikt werd, terwijl het meisje zelf ontkende. De therapeut besprak in het gezinsgesprek het gegeven dat er 1% kans was dat de klachten van het meisje te maken zouden kunnen hebben met seksueel misbruik. Met zinnen die teksten bevatten als 'ik ben nieuwsgierig naar...', 'is het niet verbazingwekkend dat...' en 'stel je eens voor hoe...', werd uitgebreid met het gezin gesproken over hun bijdrage aan de veiligheid van het meisje. Korte tijd later kon ze weer lopen. Het meisje gebruikte een lichamelijke klacht om het verhaal over haar seksueel misbruik te vertellen, zoals jaren later pas bleek. Het misbruik kwam niet expliciet ter

sprake en niemand van het systeem werd als dader aangewezen...

Een voorbeeld van een *meeting to create a future* vormde de casus van Lily, een meisje met een ernstige eetstoornis. Met Elspeth McAdam in de therapeutenrol en workshopdeelnemers als spelers, werd de zaak nagespeeld. Voor deze bijeenkomst waren naast de gezinsleden en oma ook de arts en verpleegkundigen van het ziekenhuis uitgenodigd, de leerkracht en een goede vriendin van Lily. Aan Lily werd gevraagd iedereen te introduceren, waarna McAdam de toekomst van Lily ter sprake bracht. Zorgvuldig werd stap voor stap geïnventariseerd wat de rol zou kunnen zijn van de verschillende betrokkenen bij haar toekomst en wat het haar gemakkelijker zou maken om te eten en minder te bewegen. Een prachtige interventie vormde de opmerking van Lily dat zij bij teveel ondergewicht de arts zou uitnodigen om de zorg voor haar over te nemen. Prachtig in de combinatie van haar eenvoud, helderheid van taal en vanzelfsprekendheid. McAdam liet hier op een boeiende wijze zien hoe ze werkt. De uitspraken van de deelnemers aan de *meeting* werden respectvol en op een natuurlijke manier van een positief label voorzien. Problemen en zorgen werden kansen voor de toekomst. Meerdere perspectieven konden naast elkaar worden gelegd. De therapeut verkreeg veel informatie. En de privacy van het gezin werd goed bewaakt door sommige onderwerpen te reserveren voor de sessie met alleen het gezin.

De casus uit de zaal die de laatste middag werd ingebracht, bood de mogelijkheid om te onderzoeken hoe 'talen' en cultuur een mens bepalen en een eigen nieuw verhaal vormen. Het betrof een deelnemer die als moeder te maken had met een

therapeut. Vragen die aan de orde kwamen, waren: wat betekent het voor een moeder die zelf therapeut is om professionele hulp te zoeken? Wat betekent het voor een professional om te maken te hebben met een moeder die ook therapeut is? Wil je iets horen als moeder of als professional? Met welke stem praat je? In dit kader werd het begrip 'linguagram' door Lang geïntroduceerd. Wittgenstein schreef over de meerdere betekenissen die één woord kan hebben: 'The meaning of the word is its use in the language'.

Als laatste techniek werd *the dreamconversation* besproken en geoefend. Een cliënt of gezin wordt uitgenodigd zich tien jaar vooruit in de tijd te begeven. Alle details van het leven in 2014 worden in de tegenwoordige tijd uitgevraagd. Als dit beeld, al dan niet realistisch, gevestigd is, neem je de persoon mee terug in de tijd (*backlightening*) en vraag je hem uitgebreid hoe hij de problemen in 2004 heeft overwonnen. Ik

zag er NLP-principes in terug.

In de loop van de twee dagen werd ons door middel van vele voorbeelden gedemonstreerd dat positieve connotaties een mens mogelijkheden en energie kunnen geven. Met een ander gebruik van taal is een andere context te maken. Nu is dat idee voor systeemtherapeuten niet nieuw, wel verfrissend waren de vaardigheden en technieken die in relatie met de theorie getoond werden.

Terwijl Lang en McAdam naar Zweden vertrokken voor hun volgende workshop, ging ik vol energie en met nieuwe ideeën naar huis. Een paar weken later blijkt het moeilijker om het dromen vast te houden in het heden, maar de narratieven van verbeelding en verwondering raken wel steeds vanzelfsprekender verankerd in mijn werk en leven.

Hanneke Bakx